

ZACHOVEJME ZDRAVÍ PROSTORU PRO OBČANY: OCHRAŇUJME ŽIVOTY I LIDSKÁ PRÁVA

European Center for
Not-for-Profit Law

ICNL
INTERNATIONAL CENTER
FOR NOT-FOR-PROFIT LAW

Viru Covid-19 a boji s ním je v současnosti věnována veškerá pozornost vlád a lidí v zemích na celém světě. V této době naléhavě nouze nabízejí také ICNL a ECNL tento stručný **návod pro úřady, které se snaží chránit životy s ohledem na svoji povinnost neohrozit zároveň lidská práva a zachovávat důstojnost lidí**, jak je k tomu zavazují mezinárodními smlouvami týkající se lidských práv. ICNL a ECNL předkládají následující stručný návod vládám a veřejné správě jako součást svého úsilí, pramenícího z obecné ochrany lidských práv, podpořit ty přístupy k boji s virem Covid-19, které zároveň chrání svobody sdružování, shromažďování, slova a spoluúčasti všech občanů.

CO STÁTY MUSÍ UDELAT

- 1. Je třeba zřetelně a přesně identifikovat podstatu hrozby.** I když Covid-19 je významnou hrozbou, není ještě nutné, aby všechny aspekty této hrozby vyžadovaly nasazení prostředků nouzového stavu. Při vyhlášení nouzového stavu v souvislosti s Covid-19 by vlády států měly jasně a srozumitelně popsat o jaká specifická ohrožení vyžadující přijímaná mimořádná opatření se jedná – a to jak co do rozsahu, tak co do podstaty těch opatření.
- 2. Je nutné nastavit omezení v co nejúžším smyslu a zajistit, že veškerá omezení svobod a práv jsou nezbytná a přiměřená.** Opatření k ochraně před virem Covid-19 mají být nařizována tak, aby přitom byla minimalizována omezení práv a svobod občanů. Pokud jsou určitá omezení nezbytná, zůstává fundamentálním požadavkem, aby příslušná opatření byla nastavena v rozsahu, který je naprosto nezbytný kvůli situaci naléhavě vyžadující nezbytnou reakci na skutečné, jasně definované, současné a bezprostřední ohrožení.
- 3. Je nutné veřejně vyhlásit stav nouze a přijetí jakýchkoli opatření jimiž jsou omezována práva a svobody.** Takové oznámení musí být vydáno jasně definovanými a všem dostupnými sdělovacími prostředky a tak, aby bylo srozumitelné a přístupné celé veřejnosti. Všichni občané by měli být schopni pochopit přijímaná opatření, důvody, které k nim vedly a měli by být také schopni se s rozhodnutími a aktivitami vlád vyrovnat, nebo s nimi polemizovat.
- 4. Je třeba přijímat krátkodobá opatření s možností jejich revize.** Příliš široké pojetí stavu nouze a prodlužovaná platnost opatření jsou silně korelovány s vyšším výskytem omezování lidských práv. Čím déle trvá stav nouze nebo čím zásadnější je jeho dopad, tím užší jsou meze úcty, kterou si stát zaslouží. Vlády by měly, jak je to jen možné, přijímat krátkodobá a obnovitelná opatření, která zahrnují i ustanovení o jejich automatickém ukončení.

“To, jak zvládneme COVID-19, je testem našich společností, při němž se všichni učíme a přizpůsobujeme při boji s tímto virem. Lidská důstojnost a práva lidí musí zůstat v popředí našeho úsilí, ne něčím, na co pamatujeme až potom. Uzávěry míst, karantény a další taková opatření zaváděná s cílem udržet pod kontrolou šíření viru Covid-19 musí být vždy prováděna v souladu s přísně dodržovanými standardy lidských práv a způsobem, který je nezbytný a přiměřený vyhodnoceným rizikům – avšak vždy, když se tak děje, mohou mít tato opatření vážné negativní důsledky pro životy lidí.”

**Vysoký komisař pro lidská práva
při Organizaci spojených národů**

European Center for Not-for-Profit Law Stichting
5 Rivierivmarkt, 2513 AM, The Hague, Netherlands

 www.ecnl.org
 [@enablingNGOLaw](https://twitter.com/enablingNGOLaw)

International Center for Not-for-Profit Law

1126 16th Street NW, Suite 400, Washington, DC 20036 USA

 www.icnl.org [@ICNLLAlliance](https://twitter.com/ICNLLAlliance)
 facebook.com/ICNLLAlliance

5. **Je nutné vždy respektovat zásady legality a vlády práva.** Zásadní požadavky, jako je právo na spravedlivý soud, presumpce nevinny a právo na řádné posouzení sporů musí zůstat v platnosti pro všechny lidi a být plně respektována i ve stavu nouze. Zavádění nových typů kriminálních skutků nebo vynucování si něčeho soudní cestou má být používáno jen v případech, kdy to již jinak nelze.
6. **Pokud je to třeba, oznámit formálně odstoupení od závazků vyplývajících ze smluv o ochraně lidských práv.** Kdykoli je stát nucen omezit lidská práva a svobody, musí odstoupení od svých závazků oficiálně uvědomit příslušné orgány, aby tak byla zajištěna transparentnost a kontrolovatelnost činnosti státu před mezinárodními organizacemi.

Ochrana lidských práv v rámci mezinárodních pravidel pro zdravotnictví zahrnuje předpoklad, že státy tato pravidla implementují s plným respektem k důstojnosti, lidským právům a základním svobodám osob, a že svoje pravomoci v oblasti zdravotnictví uplatňují transparentně a nediskriminačním způsobem. Světová zdravotnická organizace (WHO) *prohlašuje*, že nejdůležitějšími zásadami lidských práv a ochrany zdraví jsou **odpovědnost, rovný přístup, možnost spoluúčasti a zákaz diskriminace**. Smysluplná spoluúčast, jako charakteristika přístupu založeného na respektu k právu, předpokládá, že aktéři na národní úrovni – včetně nestátních nevládních organizací – jsou vhodným způsobem zapojovány do všech fází přípravy zaváděných opatření: **hodnocení výchozího stavu, analýza možností, plánování, zavádění a sledování průběhu přijímaných opatření i následné hodnocení jejich dopadů**. Možnost spoluúčasti je významnou součástí odpovědného jednání, neboť zajišťuje kontrolu a zpětné vazby bránící užití jedinečné moci libovolným způsobem.

WHO - Základní lidská práva

CO STÁTY NESMÍ DĚLAT

1. **Nelze používat mimořádná opatření cílená na určité skupiny osob – migranty nebo uprchlíky, organizace občanské společnosti nebo obhájce lidských práv.** Státy musí zajistit, že přijatá opatření nemají negativní nebo diskriminační důsledky pro menšiny a zranitelné skupiny (včetně žen a dětí) nebo na náboženské, etnické či jinak identifikované sociální skupiny v důsledku jejich výběru. Přijímaná opatření by neměla mířit na určité skupiny organizací občanské společnosti nebo obránců lidských práv.
2. **Nelze používat nepřiměřená nebo represivní opatření, které by potlačovaly opozici.** Veškerá přijímaná opatření musí být zdůvodněna zcela určitými naléhavými potřebami ochrany před pandemií a musí být přiměřená takovým potřebám.
3. **Nelze omezovat práva založená na mezinárodních smlouvách, pokud platnost smluv samotných nelze omezit nebo pozastavit.** Bez ohledu na rozsah nebo na příčinu krise, nelze ani ve stavu nouze zpětně omezovat platnost následujících závazků státu: právo na život, svoboda myšlení, svědomí a náboženské víry, nepřípustnost mučení a jiného nehumánního nebo ponižujícího zacházení, otroctví či nevolnictví; nelze ani věznit za neschopnost plnit smluvní závazky a používat zákony se zpětnou platností.
4. **Nelze omezovat práva, která jsou jasně formulována jako absolutně zajišťována mezinárodním právem.** Výbor OSN pro lidská práva prohlašuje, že některá omezení vztahující se na jednání států platí absolutně i za stavu nouze; jde zejména o závazky vyplývající z humanitárního práva a ze zákazu brání rukojmí, ukládání kolektivních trestů, svévolného upírání volnosti lidem a o jiná odchýlení od základních principů zásad práva na spravedlivý soud, včetně presumpce nevinny.

5. **Nelze navrhnout a přijímat dlouhotrvající opatření.** Jakákoli mimořádná opatření musí být co nejméně obtěžující kvůli dosažení jimi sledovaných cílů, což se týká i doby jejich platnosti. Není-li možné odhadnout dobu trvání okolností vyžadujících naléhavá řešení, musí být přijímaná opatření vydávaná na krátká období s možností jejich obnovení nebo prodloužení.
6. **Nelze omezovat postupy směřující k nápravě narušení práv a svobod.** I v případech, kdy stát upravuje své postupy v rámci mimořádných situací, musí zajistit účinnou možnost nápravy narušení práv a omezení svobod, jako je možnost soudního přezkumu.

Zdroje a právní opora:

UN International Covenant on Civil and Political Rights, (Mezinárodní úmluva OSN o občanských a politických právech), článek 4;

UN Human Rights Committee general comment No. 29; (Výbor OSN pro lidská práva: Obecný komentář č. 29)

Sdělení zvláštního zpravodaje OSN k prosazování a ochraně lidských práv a základních svobod v rámci boje s terorismem, The human rights challenge of states of emergency in the context of countering terrorism, A/HRC/37/52;

International Health Regulations 2005. (Mezinárodní pravidla pro zdravotnictví), 2. vydání, World Health Organization; 2008.